

Oponentský posudek na doktorskou práci

Doktorand: Ing. Monika Randáková

Téma doktorské práce: **Účetně-právní řešení insolvence**

Nejdříve k výběru tématu. Je zvoleno šťastně, protože je velmi aktuální, a to jak z hlediska současné ekonomické situace ČR, tak z hlediska potřeby jeho zásadnějšího řešení po stránce právní, účetně-technické, finanční i etické.

Doktorandka ovšem byla postavena před poněkud obtížnější úkol. Zmíněná oblast jejího zkoumání procházela v době intenzivní přípravy práce výraznějšími změnami, jež si vyžádaly dokonce vydání nového – insolvenčního – zákona. Doktorandka se toho nezalekla a nevybrala si snadnou cestu – totiž analyzovat a zhodnotit dosavadní účetně – právní úpravu. Naopak: průběžně sledovala průběh přípravy zákona až do jeho vydání v konečné podobě, aby na něm – při vhodném porovnání s dosavadní úpravou, mohla poukázat jak na jeho pozitiva, tak na jeho úskalí, včetně možných přístupů k jejich řešení.

Tato situace našla nutně svůj odraz v obsahu doktorské práce. Ačkoli je v ní kladen největší důraz na účetní důsledky nové právní úpravy úpadku, nezanedbatelnou část práce zaujímá rovněž poměrně podrobný popis samotného insolvenčního zákona (nezakrývám, že včetně komentářů a analýz doktorandky), což se při prvním náhledu může jevit nadbytečné. Doktorandka však toto řešení zvolila záměrně: tato báze jí dovoluje odhalovat stěžejní souvislosti, provádět analýzy a na základě toho formulovat důsledky a závěry týkající se finančního účetnictví (včetně jeho novým zákonem ignorované a naproti doktorandkou oprávněně prosazované role) a potažmo i finanční pozice podniku v úpadku. Z tohoto hlediska je možno hodnotit strukturu práce jako účelně rozvrstvenou, jednotlivými kapitolami vhodně sevřenou.

Volba řazení jednotlivých kapitol vyhovuje cíli zkoumání. Logika věci vyžaduje věnovat se nejdříve důvodům vedoucím k úpadku, jakož i etické stránce tohoto jevu – ať již se strany samotného podniku, tak se strany těch, kteří k tomu podniku „napomáhají“. Příklady není třeba uvádět, jsou v naší zemi na denním pořádku. Následující kapitola je exkursem do

minulosti, a to je dobře. Zasazení daného tématu do širších historických souvislostí a do vývojového rámce .

Kapitoly 3 a 4 seznamují s podstatou nového insolvenčního zákona, přičemž jej průběžně hodnotí a upozorňují na nedostatečně řešené oblasti. Průběh insolvenčního řízení doktorandka přehledně demonstuje řadou schémat, která výrazně přispívají k porozumění dané problematice. Demonstují etapu insolvenčního řízení jak obecně, tak v případě specifických daných typem úpadku a osobou, jež dává k vyhlášení úpadku podnět. Neměly by proto zůstat uzavřeny v doktorské práci. Výhradu by bylo možno vyslovit k názvu prvního bodu kap. 3, který doktorandka označila jako Vymezení základních pojmů, ač se v něm probírají v širším rozměru také způsoby řešení úpadku a kompetence procesních subjektů.

Jak už bylo konstatováno, těžiště práce a zásadní přínos doktorandky spočívá v kapitole 5 věnované účetnictví a účetnímu výkaznictví podniku v úpadku. Doktorandka zde vystihla základní problémy, které v souvislosti s přijetím insolvenčního zákona vznikají. Především uvádí na správnou míru skutečnost, kterou praxe nerada přijímá: že totiž při jakékoli formě řešení úpadku přestávají „platit“ obecně přijímané účetní postuláty (předpoklady), neboť jsou formulovány (i v českém zákoně o účetnictví - § 7, odst. 3) pro podnik, který není ani nucen, ani nemá záměr ukončit svoje podnikatelské aktivity. V té souvislosti ovšem vyvstává hned řada z toho vyplývajících problémů, zejména: podle jakých účetních metod má úpadkový podnik vést účetnictví? Jak má oceňovat, a to ještě s ohledem na způsob řešení úpadku (konkurs versus reorganizace)? Je správné, že má sestavovat mezitímní účetní závěrku (jak požaduje nový zákon), když ta nepožaduje provedení inventury? Jak „věrně“ je pak zjištění druhu a velikosti majetku vstupujícího do uspokojení věřitelů? To vše doktorandka pojednává, analyzuje a předkládá řešení (včetně příkladů) s ohledem na oba způsoby řešení úpadku přicházející v úvahu pro podnikatelské subjekty: pro případ konkursu a pro případ reorganizace.

Velmi cenná je v této kapitole rovněž analýza pojmu „majetková podstata“, který je užíván v účetních i právních předpisech, ale v odlišném pojetí, což při aplikaci insolvenčního zákona bude nepochybně působit mnoho nedorozumění. Zdá se, že jednou z cest, jak tomu zabránit, by bylo přijmout v účetnictví pro čistá aktiva (kapitál) výraz podniková podstata, který navíc lépe vystihuje obsah. V insolvenčním zákonu jde opravdu jen o majetek, jímž se mají uspokojovat pohledávky věřitelů. Nicméně návrh doktorandky nahradit v insolvenčním zákoně zaváděný pojem „majetková podstata“ pojmem „insolvenční podstata“ akceptuji, neboť je výstižný.

I přes podrobné rozpracování problematiky doktorandkou zůstává zcela pochopitelně otevřená řada otázek, jejichž řešení není v kompetenci doktorandky samotné, ale které by mohly být podkladem pro diskusi. Z nich vybírám následující:

- Jsou kritéria, podle nichž se podnik stává podnikem v úpadku, dostatečně exaktně formulovaná? Jakým způsobem a do jaké míry mohou být tou či onou stranou zneužitelná?
- Jsou kritéria pro rozhodnutí, zda má (či smí) podnik řešit úpadek konkursem nebo reorganizací, spravedlivá?
- Jaká fatální úskalí vyvstávají při zjišťování a oceňování majetkových položek zahrnovaných do insolvenční podstaty a jak by se jim mohlo čelit?

Závěrem

Doktorská práce Ing. Moniky Randákové prokazuje schopnost samostatné vědecké práce s odpovídajícím důrazem jak na teoretické zázemí, tak na uvádění do praxe. Doporučuji proto práci k obhajobě a souhlasím, aby za předpokladu úspěšné obhajoby byl doktorandovi udělen titul Ph.D v oboru účetnictví a finanční řízení podniku.

V Praze dne 14. září 2006

Prof. Ing. Dana Kovanicová, CSc.